

jubileumnummer

juni 2012

De Marke

oudheidkundig mededelingenblad

De Marke

is het orgaan van de Oudheidkundige Vereniging 'De Marke',
met als werkgebied de plaatsen Beekbergen, Brummen, Eerbeek,
Hall, Hoenderloo, Klarenbeek, Loenen & Ugchelen.

Eindredactie: Willem Reusink
Noteboomstraat 15
7101 MG Winterswijk
☎05 43 - 51 46 92 / ☎06 23 41 90 97
E✉: willem.reusink@planet.nl

Bestuurssamenstelling OHV 'De Marke':

Voorzitter: H.W. van Harreveld
Tuinstraat 59 6971 BH Brummen ☎05 75 - 56 60 48

Secretaris: G.J. Regelink
De Pothof 97 6971 HE Brummen ☎05 75 - 56 02 27
E✉: info@ohv-demarke.nl

Penningmeester: J. Zengerink
Rhienderensestraat 53 6964 BH Hall ☎03 13 - 65 19 60
bankrekening: 43.70.63.763 t.n.v. penningmeester De Marke

Bibliothecaris: W.T.M. Klomp
Langschoten 71 7371 EP Loenen ☎055 - 505 22 76

Leden: M. van Zadelhoff-Ruimpol
Loenenseweg 150 6961 HL Eerbeek ☎03 13 - 65 17 24
A. Jansen-Hagen
Veldkantweg 14A 6961 HJ Eerbeek ☎03 13 - 65 21 83

Lidmaatschap: €14,00 per jaar; aanmelden bij de secretaris.

Excursies: 2 x per jaar organiseert 'De Marke' een excursie.

Lezingen: gemiddeld 5 x per jaar organiseert de vereniging lezingen.

Mededelingenblad: dit blad verschijnt vier maal per jaar (mrt - juni - sept - dec)

Website: www.ohv-demarke.nl

Overname van (gedeeltelijke) teksten en afbeeldingen uit dit blad is slechts toegestaan na schriftelijke toestemming van de eindredacteur.

Losse nummers: €4,00

© 2012 De Marke, Brummen

Inhoudsopgave:

pag	1	Inhoudsopgave	
	2	Willem Reusink	- Redactionele mededelingen
	2	Joop Zengerink	- Per post of per e-mail
	3	Jaap van der Weel	- De oude school in Hoenderloo
	3	Theo de Kool	- Het orgel in de N.H. kerk te Loenen
	16	Wietse Venema	- Onbekende man (rectificatie)
	18	Joop Groenendijk/Willem Reusink	- Bewoners 'Huis te Eerbeek'
	32	Bert Visser	- Klarenbeek ... familie Krepel
	44	Willem Reusink	- Terugblik op 35 jaar 'De Marke' *)
	47	Willem Reusink	- Onbekend oud Brummen
	48	Willem Reusink	- Canon van Brummen

*) fragmenten uit een eerder artikel (2002) van Rein de Vries en Henk Phielix, door Willem Reusink aangevuld.

Station Klarenbeek.

Ansichtkaart gestempeld 1911.

Uit collectie Wim Boomgaard.

Redactionele mededelingen

Het is 35 jaar geleden dat de Oudheidkundige Vereniging 'De Marke' werd opgericht en dus vieren we dit jaar ons zevende lustrum. Dat gebeurt op zaterdag 16 juni in Klarenbeek bij Galerie Krepel.

De vorige editie van 'De Marke' ging met nogal wat (aanloop)problemen gepaard: nieuwe computer, nieuwe software, minimale bijdragen in kopij en een behoorlijke tijdsdruk brachten uw eindredacteur danig uit balans. Zo erg zelfs, dat de aanlevering naar de drukker haperde en er tweemaal dezelfde tekstpagina's werden afgedrukt. Op het allerlaatste moment werden er nog snel inlegpagina's geprint, waarbij (toeval of niet?) ook nog de printer het begaf. Vandaar dat het van u enig knip- en plakwerk vroeg om 'De Marke' op een logische manier te lezen.

Ik bied u hier nogmaals mijn verontschuldigingen voor aan.

Willem Reusink

Per post of per e-mail?

Naar aanleiding van ons schrijven 'per post of per e-mail' in november 2011 mochten we van ruim 100 leden een e-mail adres ontvangen. Ondanks het feit dat de leeftijdsopbouw van onze leden duidelijk afwijkt van die van de gemiddelde e-mail gebruiker, kunnen we onze uitnodigingen voor lezingen en excursies vanaf maart toch naar ca. 70% van de leden per e-mail verzenden. Hierdoor ontstaat uiteraard een belangrijke besparing op drukkosten, enveloppen, etiketten en bezorgkosten. Mede dank zij deze leden kunnen we de jaarcontributie voorlopig nog op het vrij lage niveau van €14,00 per jaar handhaven. Hartelijk dank dus aan alle leden die de informatie per e-mail kunnen en willen ontvangen.

Joop Zengerink

Op zaterdag **25 augustus** is de jaarlijkse dagexcursie. Over reisdoel en tijden zult u nog nader geïnformeerd worden.

Bijdragen voor het septembernummer graag vòòr maandag 27 augustus.

De oude school in Hoenderloo

Inwoners van Hoenderloo jonger dan 47 jaar kunnen zich de school aan de Krimweg niet meer herinneren. De school, die in 1847 gebouwd werd voor een bedrag van fl. 3700,- was bij de afbraak in 1969 een oud versleten gebouw. Ik herinner mij nog de houten vloeren en de versleten banken. Een school die hetzelfde was en die ik nog kende uit mijn jeugd in Middelburg. Je zat met z'n tweeën in de bank, jongens bij jongens, een klein open kastje onder het wat schuin lopen schrijfblad. Een inktpot met een schuivend deksel van, ik denk, zink. Bij de moderne banken was de inktpot van bakeliet.

Wat een ellende met die kroontjespen!

*De oude Hoenderlose school aan de Krimweg. Opname uit ca 1915.
Afbeelding uit collectie Wim Boomgaard.*

Ik wilde het niet hebben over mijn jeugd, maar over de oude Hoenderlose school. Na 123 jaren dienst gedaan te hebben om veel kinderen te leren hoe je schrijft, rekent en nog veel meer.

De eerste hoofdonderwijzer was meester Gangel, die op zeker moment werd bijgestaan door meester Gelderblom. In de begintijd waren er nog slechts twee klaslokalen, in de gang een tweetal privaten. De woning van Gangel was naast de school gebouwd. In de schuur werd in de avonduren les gegeven in naaien door de vrouw van Gangel. Hoe Gangel hier in Hoenderloo terecht kwam is een apart verhaal. Hij kwam uit de Betuwe en ds. Heldring woonde daar ook

Een feestelijke gebeurtenis in Hoenderloo, als met de bouw van de hoofd-woning wordt gestart. Afbeelding uit collectie Wim Boomgaard.

in de buurt. In gesprekken die ik had met oude inwoners van Hoenderloo – allen zijn al lang geleden overleden – leerde ik namen kennen als Somsen en mejuffrouw Haarman. De oudste Somsen, Derk Jan was geboren in Aalten in 1849 en was getrouwd met de negen jaar jongere Marianne van Dijk. Zij kregen vier kinderen, waarvan de zoon Johan Adriaan van 1882 later ook onderwijzer werd in Hoenderloo. Een van mijn geïnterviewden, mevrouw Schut, vond hem een rijk man. Ze zal ook een zoet kind geweest zijn, want ook zij kreeg zo nu en dan een partje van een sinasappel.

De Somsens woonden van 1881 tot 1920 in het eerste huis rechts als je de Hoge Veluwe opgaat, dat toen ‘de Konijnenberg’ heette. Daarna woonden zij in het – nu afgebroken - huis ‘Dierdorp’, tegenover ‘Rust een Weinig’.

In het archief kwam ik wat bedragen tegen van inkomsten. In 1902 was het jaarsalaris van D.J. Somsen fl. 750,- en zijn vrouw ontving voor de naailessen fl. 75,-. Zij kregen een tegemoetkoming in de huishuur fl. 50,-. Alles bij elkaar dus fl. 875,-. Dat zou nu €33,- per maand zijn. Juffrouw Haarman verdiende €28,36 per maand.

In 1902 werden drie lokalen van binnen geleverd voor fl. 90,- en de buitenkant van het huis van de hoofdonderwijzer geschilderd en gesausd voor fl. 130,-. De schoolbanken werden mooier gemaakt dan zij waren. Het in eikenhout

schilderen van alle banken en meubelen kostte fl. 105,-. Ook werd in dat jaar nog een nieuwe kachel geplaatst voor fl. 25,-. Nog wat getallen: verlichting fl. 6,-; verwarming fl. 96,- en voor het schoonhouden werd fl. 135,- gerekend. Deze bedragen werden verdeeld over Ede, een gedeelte van Hoenderloo – Hoog Baarlo – valt onder deze gemeente, 25 % en de rest was voor de gemeente Apeldoorn.

Jaap van der Weel

Het orgel in de N.H. kerk te Loenen

De kerk, nu in gebruik bij de Protestantse gemeente, wordt vanwege haar monumentenstatus nog steeds 'N.H. kerk' genoemd. Het kerkgebouw zelf stamt in de huidige vorm uit 1861, de toren daarentegen is 15^e of 16^e eeuws van origine. (afbeelding ca 1955).

Het orgel is niet zó oud, maar telt toch ook al meer dan 300 jaren. Het is in de

jaren 1974/1978 zeer grondig gerestaureerd. De herinnering hieraan begon echter te vervagen en er rezen vragen die niet meer direct konden worden beantwoord. Als voorbeeld dienen twee bordjes met toeristische aanwijzingen aan de buitenzijde van kerk en toren. Zij vermelden als bouwjaar van het orgel twee verschillende jaartallen, die - zoals in dit stuk zal blijken - allebei niet juist zijn. Een punt van belang was ook dat in de eerste maanden van 2012 in het kader van groot onderhoud alle pijpen van hun plaats werden gehaald en gereinigd. Bij die gelegenheid konden belangrijke delen van het restauratiewerk worden nagegaan en geverifieerd. Dat vormde een extra stimulans om ons nog eens in de geschiedenis van het orgel te verdiepen.

aanknopingspunten

Voor wie meer van de geschiedenis van het orgel weten wil zijn er meerdere aanknopingspunten. Als eerste kan een inscriptie worden vermeld. Op de grootste orgelpijp (dat is de middelste pijp in het front) is aan de achterzijde vermeld (zie afbeelding rechts):

HEEREN KERKVOOGDEN:

J. Capel

Joh. van Delden

H.A.Eekhoff

hebben dit orgel tot stand gebragt in het jaar 1871.

Loenen o/d Veluwe

Ehrenfried Leichel, Orgelmaker in Duisburg, Prüssen.

Het orgel is dus – na kennelijk eerder elders dienst te hebben gedaan – in 1871 in Loenen geplaatst door orgelmaker Ehrenfried Leichel. We komen daarop in het vervolg uitvoeriger terug.

Een tweede aanknopingspunt bieden de archieven. Uit de kerkelijke annalen is gebleken wat het orgel heeft gekost, hoe dat bedrag is gefinancierd en hoe de ingebruikname is verlopen. Daarover is al meer geschreven, zodat hier kan worden volstaan met een enkele vermelding. Het orgel zelf kostte 1400 gulden en met de bijkomende kosten kwam het totaal op bijna 1900 gulden. Onder de ontvangen giften was een bedrag van 500 gulden, geschonken door koning Willem III.

De gegevens over het orgel zelf in de archieven zijn schaars. Over de situatie in 1871 is niets aangetroffen. Werkzaamheden in 1920 worden kort genoemd. Iets meer is gevonden over onderhoud in de oorlogsjaren en de wijzigingen die in 1946 zijn aangebracht.

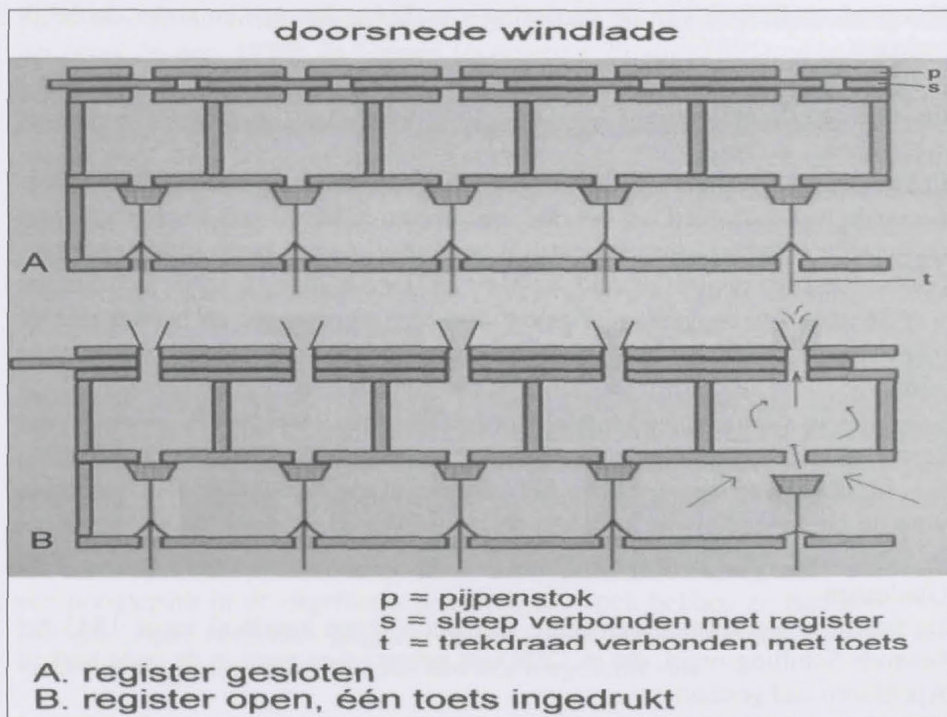
Maar vooral de grote restauratie van 1974/1978 heeft veel inzicht gegeven. In een voorlopig onderzoek van adviseur Klaas Bolt was al bevestigd dat het om een historisch instrument gaat, waarvan de wortels liggen in de 17^e eeuw in het naburige Westfaalse land. Nadat in beginsel tot restauratie was besloten is het orgel geheel gedemonteerd en minutieus onderzocht. Een belangrijk deel van het pijpwerk, maar ook een aantal andere wezenlijke onderdelen waren als origineel te herkennen. Wel was er in de loop der eeuwen het een en ander

gewijzigd naar de behoeften en de inzichten van die tijd. Dat waren – voorzichtig gezegd – meestal geen verbeteringen, zodat de vraag rees wat de oude situatie kon zijn geweest. Die kon gelukkig met een zekere grenzende waarschijnlijkheid worden vastgesteld en zij vormde dan ook het doel van deze restauratie.

een orgel

Voor een goed begrip van één en ander is het nodig iets te zeggen over hoe een orgel in elkaar zit. De betekenis van het woord gaat terug op het Griekse 'organon' met het Latijnse equivalent 'organum'. Daarmee wordt meer bedoeld dan het ons bekende muziekinstrument. De betekenis is algemener, meer in de zin van 'instrument' of 'orgaan'. Een orgel wordt ook wel gezien als een verzameling van muziekinstrumenten. Dit blijkt o.m. uit de namen voor verschillende registers, zoals Fluit, Viola en Trompet. Elk van de registers of stemmen omvat dan ook pijpen die naar hun klank bij elkaar horen. Het geluid komt tot stand doordat lucht (in de orgelwereld 'wind' genoemd) wordt geblazen door pijpen. Deze pijpen staan op een rechthoekige, gesloten kast, de windlade (in situatie B geeft alleen de rechterpijp een toon).

Onder elke pijp zitten twee openingen die de wind kunnen doorlaten. Alleen als ze beide tegelijkertijd geopend zijn hoor je iets. Met het indrukken van een toets wordt één klepje onder de pijp geopend. Met het uittrekken van een registerknop worden alle tweede openingen onder alle pijpen van een bepaald register tegelijkertijd ontsloten. Zodoende hoor je bij het indrukken van een toets alleen de pijp van het ingeschakelde ofwel uitgetrokken register.

De verbindingen van de toetsen en de registerknoppen naar de dubbele openingen in de windlade noemt men de tractuur. Die wordt dan ook weer nader onderscheiden in toetstractuur en registertractuur. De toetsen vormen de klaviatuur, voor de handen (manualen) en vaak ook voor de voeten (pedaal). De wind wordt aangevoerd vanuit balgen, gevoed door een windmotor of ouderwets door orgeltrappers. Het geheel wordt omsloten door een vaak fraai meubel, de 'kas'.

Technisch onderzoek kan veel vertellen over de ouderdom en de herkomst van het orgel. In de eerste plaats kan het gebruikte materiaal veel inzicht geven. Verder zijn voor elk van de onderdelen wel karakteristieke kenmerken bekend, die typerend kunnen zijn voor een bepaalde periode, voor een bepaald gebied en soms zelfs voor met name bekende orgelmakers. Zo kan bijv. kunsthistorisch onderzoek van de versiering van de kas het een en ander duidelijk maken.

de aankoop door Loenen

In Loenen ging het in de 19^e eeuw goed met de Hervormde gemeente. De toenemende welvaart deed het bevolkingscijfer en daarmee ook het ledental van de gemeente zodanig groeien, dat tot twee maal toe in korte tijd het kerkgebouw moest worden uitgebreid, eerst in 1831 en nadien in 1861. Tot dan toe was de zang van de gemeente geleid door een voorzanger en het lag min of meer voor de hand dat een volgende stap voorwaarts een orgel zou kunnen zijn.

Loenen was niet onbekend met een orgel. Reeds in 1804 had de eigenaar van kasteel 'Ter Horst' een gebruikt Belgisch orgel aangekocht voor de schuilkapel. In 1850 deed zijn weduwe het instrument cadeau aan de R.K. parochie voor de nieuw gebouwde kerk aan de Hoofdweg. Daar deed het dienst tot het in 1894 werd vervangen door het nu nog aanwezige instrument van de gebrs. Gradussen.

De naburige Hervormde gemeente van Beekbergen kende al vanaf 1843 het bekende Schilling-orgel, dat in 1799 was gebouwd en eerst in de oude kerk in Apeldoorn had gestaan.

Ook de Hervormde gemeente te Eerbeek wilde in die tijd een orgel. Toen de Loenense gemeente in 1870 het plan opvatte om een orgel aan te schaffen was Eerbeek haar net een jaartje voor. Toen daar werd gekozen voor een instrument van Leichel, volgde Loenen het voorbeeld van de buurgemeente. Daarbij kan een rol hebben gespeeld, dat Loenen in 1870 een nieuwe predikant had gekregen, die al na enkele maanden ziek werd en overleed. Als consulent fungeerde de dominee uit Eerbeek, die mogelijk zijn ervaringen heeft kunnen doorgeven.

Ehrenfried Leichel

Ehrenfried Leichel werd in 1828 geboren in Emmerich, net over de Duits-Nederlandse grens, drie jaar na zijn broer Friedrich Gerhard Leichel. Beide broers bekwaamden zich in het orgelmakersvak en in 1861 leveren zij samen een betrekkelijk groot instrument op in de Salvatorkirche in Duisburg. Het instrument omvatte een Hoofdwerk met 13 stemmen, een Bovenwerk met 9 stemmen en een Pedaal met 9 stemmen.

Als bouwers worden vermeld de gebrs. Leichel uit Emmerich.

Later moeten de broers eigen wegen zijn gegaan. In Eerbeek (oplevering van het orgel 26 dec. 1870), in Loenen (oplevering 20 aug. 1871) en in Ellecom (oplevering 1 febr. 1874) wordt als orgelmaker telkens vermeld E. Leichel uit Duisburg. Curieus is dat in alle drie genoemde gevallen het orgel is ingespeeld door de schoolmeester-organist de heer H. G. Steenbeek uit Eerbeek. Na deze periode vestigde E. Leichel zich eerst in Hummelo en vanaf 1885 in Arnhem, waar hij op 14 nov. 1905 is overleden. Twee zonen zetten het bedrijf voort: Friedrich Wilhelm, geboren 25 sept. 1857 te Duisburg en Friedrich Ehrenfried Oskar, geboren omstreeks 1869 eveneens te Duisburg.

Broer Friedrich Gerhard Leichel vestigde zich eveneens in Nederland. Bij zijn overlijden op 2 maart 1890 in Lochem werd als beroep aangegeven 'orgelfabrikant'. Ook hij had een zoon, die het bedrijf voortzette. Zo vermeldt bijv. het orgel in de voormalige Hervormde kerk te Pieterburen 1901 als bouwjaar en de firma Friedrich Leichel en Zoon te Lochem als bouwers.

De Leichels waren in Nederland actief in een periode die niet gezien wordt als een hoogtepunt in de orgelbouwgeschiedenis. Toch hebben zij hierin een rol van een zekere betekenis gespeeld. Enkele technische noviteiten, die we hier verder onbesproken laten, worden aan hen toegeschreven.

de lotgevallen van het orgel vòòr 1871

Over de geschiedenis van het orgel vòòr 1871, het jaar van de plaatsing in Loenen, is weinig bekend. Men is het er over eens dat het is gemaakt door een orgelmaker in Westfalen. Er is een bron die de befaamde orgelmaker H.H. Bader als mogelijke bouwer en 1650 als bouwjaar vermeldt. Deze mededelingen worden echter niet van argumenten voorzien en nergens bevestigd. Bader was bekend als bouwer van het monumentale orgel in de Walburgiskerk te Zutphen. De suggestie van hem als mogelijke bouwer van het Loenense instrument zou de status er van niet weinig hebben verhoogd. Dergelijke op niets of weinig gebaseerde toeschrijvingen zijn overigens in de kunstgeschiedenis in bredere zin vaker aangetroffen.

Een tweede onduidelijkheid is de plaats van herkomst. Het orgel is waarschijnlijk voor een grotere ruimte gemaakt, dan waarin het nu is geplaatst. Deze gedachte wordt in de eerste plaats gebaseerd op de hoogte van de oorspronkelijke orgelkas met de onderkas en de er boven op geplaatste engelfiguren. Maar ook het klinkend resultaat van het naar de oorspronkelijke situatie herstellende orgel doet denken aan een plaats in een groter geheel. Zo dacht de al genoemde adviseur Klaas Bolt aan 'een niet al te kleine gotische kerk in Westfalen'.

Er is ook wel eens gedacht dat het orgel dienst zou hebben gedaan als onderdeel van een aanzienlijk groter instrument bijv. als Rugwerk of als Bovenwerk op basis van het register Prestant 4 vt. De aanwezigheid van een oud pedaalklavier roept dan toch vragen op, hoewel dat ook later toegevoegd zou kunnen zijn. Maar de orgelkas en de registersamenstelling met o.m. een Trompet 8 vt. en een Mixtuur 3 sterk wijzen weer meer in de richting van een compleet en zelfstandig orgel dan als deel van een groter geheel.

Het voornaamste argument voor de datering van het orgel biedt het orgel zelf. De aanwezigheid van de oorspronkelijke windlade en van naar verhouding veel oud pijpwerk maken een bouw in de 17^e eeuw waarschijnlijk. Daarna zal er wel eens iets aan het orgel zijn gewijzigd voordat het naar Loenen kwam. Het kan zelfs al eerder verplaatst zijn binnen hetzelfde of naar een ander gebouw. In ieder geval bevat het een register dat als 18^e eeuws is getypeerd en zó positief is gewaardeerd, dat het bij de restauratie van 1974/1978 is gehandhaafd.

Voor een nadere bepaling van de bouwperiode circuleren drie jaartallen. In oudere literatuur vermeldt de orgelkenner Maarten Seybel een niet nader genoemd onderzoek van mr. A. Bouman, destijds secretaris van de Nederland-

sche Klokken- en Orgelraad. Deze zou op grond van de klavieromvang (4 octaven) het bouwjaar stellen op omstreeks 1625. Men kan deze argumentatie met reden schamel noemen, maar dan moet er direct bij worden bedacht dat deze vermelding gericht kan zijn geweest op een snelle en tijdige plaatsing van het orgel op een monumentenlijst ter bescherming van het instrument in oorlogstijd.

In de tweede plaats is er de zojuist genoemde vermelding van 1650 als bouwjaar, waarbij de nadere argumentatie ontbreekt. Maar inmiddels weten we wel meer.

In zijn voorlopig restauratierapport schrijft Klaas Bolt in 1974 al dat het orgel zal zijn gebouwd omstreeks het midden of in de tweede helft van de 17e eeuw. In de grote orgelencyclopedia, verschenen vanaf 1997, wordt de Westfaalse afkomst bevestigd met de datering tegen het einde van de 17e eeuw. De gegevens omtrent de orgelkas zijn wellicht het meest specifiek.

We citeren: 'Orgels van dit type, waarbij torens en rechte bovenlijsten in één lijn liggen, komen in Westfalen regelmatig voor. Op een herkomst uit dit gebied wijzen ook de panelen onder de zijvelden. Bij de restauratie herkregen zij het oorspronkelijk aanwezige lofwerk. Het in dit gebied pas vrij laat opkomende acanthusornament zou tot een datering omstreeks 1690 aanleiding kunnen geven.' (foto rechts).

Deze tijdsbepaling wordt thans door kenners algemeen aangehouden. Vroegere dateringen worden daarmee als minder waarschijnlijk afgewezen.

Daarmee staat wel vast dat het orgel veruit het oudste is in de gemeente Apeldoorn. Bovendien heeft het

de status van 'monument'. Dit orgel –en geen ander- is daarom op dit gebied het oudste monument in de gemeente Apeldoorn.

de plaatsing in Loenen

Met zekerheid kan worden gezegd, dat het orgel betrekkelijk kort voor of bij de plaatsing in Loenen ingrijpende veranderingen heeft ondergaan. Enkele registers kregen een andere functie door de pijpen een andere plaats te geven. Voor een uitbreiding met typisch laat-negentiende eeuwse registers werden waarschijnlijk oudere, mogelijk oorspronkelijke registers verwijderd.

Voorts werden de klavieren verplaatst naar de zijkant van het orgel, vanuit de kerk gezien aan de rechterzijde. Dat maakte een forse ingreep in de orgelkas nodig, die nu nog te herkennen is aan de gebruikte afwijkende houtsoort. Ook moest de tractuur, de verbinding tussen toets en pijptoeegang, geheel worden vernieuwd. Tenslotte bood de orgelgalerij in Loenen in de hoogte te weinig ruimte voor het orgel. Om de bazuinengelen toch hun plaats bovenop het orgel te kunnen geven, kortte men de onderkas in (foto boven).

Ondanks deze veranderingen bleef gelukkig het 17^e eeuwse hart van het orgel bewaard. Wel was kennelijk de oorspronkelijke toonhoogte aangepast en waren pijpen verplaatst resp. ingekort, maar hun vroegere opstelling en functie bleken bij de restauratie in 1974/1978 in belangrijke mate te reconstrueren. En –zeer belangrijk- ook de windlade en de windvoorziening waren nog oorspronkelijk.

de wederwaardigheden na 1871

Over het eerste deel van de periode tussen 1871 en 1946 is – zoals reeds is gezegd – erg weinig bekend. In het jaar 1920 werkte de orgelmaker Koch uit Apeldoorn aan het orgel. Het betrof een uitbreiding van alle registers met enkele hoge tonen die tot dan toe ontbraken. Ook werd de ontbrekende Cis in het laagste octaaf toegevoegd. Tevens is bij die gelegenheid de windvoorziening geëlektrificeerd.

In de oorlogsjaren is er sprake van bemoeienis van de Nederlandsche Klokken- en Orgelraad. Behalve adviezen over het onderhoud heeft dat, zoals reeds werd aangegeven, waarschijnlijk ook bescherming tegen vordering van materiaal door de bezetter opgeleverd.

In 1946 brachten de orgelmakers de Koff uit Utrecht meer ingrijpende herzieningen aan. Er kwam een apart register voor het pedaal. De zinken pijpen kregen een plaats buiten de orgelkas tegen de achtermuur van de orgelgalerij. Er werden ook andere pijpen vervangen door zinken exemplaren en in het orgelfront namen doorgezaagde dennestammetjes de plaats van een aantal pijpen in. Een tamelijk ingrijpende dispositie wijziging completeerde het beeld van deze restauratie. Zij werd in later jaren gezien als overduidelijk geen hoogtepunt van orgelbouw.

de grote restauratie van 1974/1978

Het orgel vertoonde in het begin van de jaren zeventig zoveel tekortkomingen, dat het eigenlijk niet bespeelbaar was. De vraag rees daarom, wat te doen: afbreken en een nieuw orgel aanschaffen of een grote restauratie. Voor het antwoord op die vraag zijn de bemoeienissen van Monumentenzorg en de deels daarmee samenhangende subsidiemogelijkheden van beslissende invloed geweest. Een voorlopig rapport van Klaas Bolt leidde tot een principebeslissing voor restauratie, zoveel mogelijk naar de oorspronkelijke situatie. Nadat het orgel geheel was gedemonteerd, bleek pas hoeveel nog behouden was gebleven. De orgelmakers Flentrop hebben de resultaten van hun onderzoek uitvoerig gedocumenteerd. Behalve het pijpwerk, waarover al het een en ander is gezegd, liet vooral de windlade veel zien. Veelzeggend was een papiertje, geplakt op een zijkant met de vermelding van (soms delen van) oude registernamen: Holflut 4 Fus, Qui.t, Mixtur 3 Fach, Trom... en Sex. uialter 2 Fach (op de plaats van de punten hebben kennelijk weggevallen letters gestaan).

Op de bovenzijde van de lade was te zien hoe oude openingen voor de pijpen waren verplaatst, vergroot of dichtgemaakt (zie foto pagina 14).

bovenkant windlade met dichtgemaakte openingen

Zo vond men dat een van de registers in de discant dubbelkorig is geweest (d.w.z. er waren per toon twee pijpen geplaatst). Het zojuist geciteerde pa-piertje maakte duidelijk dat het orgel een Mixtuur 3 sterk heeft gekend, waar-van men de plaats nauwkeurig heeft kunnen bepalen. Hetzelfde geldt voor een

Trompet 8 vt. Ook moet er een Quint zijn geweest waarvan de plaats niet zonder meer duidelijk is geworden maar waarvan wel veel pijp materiaal bewaard is gebleven, zij het onder andere naam.

Zo kon een reconstructie worden gemaakt van de oorspronkelijke dispositie, als volgt:

Gedackt 8 vt

Praestant 4 vt.

Holfluit 4 vt.

Quint 3 vt.

Octaaf 2 vt.

Mixtuur 3 sterk

Sesquialter Discant 2 sterk

Trompet B/D 8 vt.

De laatstgenoemde drie registers moesten nieuw worden gemaakt naar 17^e eeuwse voorbeeld. De Holfluit 4 vt. is van 18^e eeuwse oorsprong en werd zo waardevol geacht dat ze is gehandhaafd. De overige vier registers zijn hoofdzakelijk 17^e eeuwse; waar nodig t.g.v. verschuivingen, reparaties en beschadigingen is pijpwerk bijgemaakt naar oude voorbeelden.

besluit

Evenals de bouw van het orgel meer dan 300 jaar geleden is ook de grote restauratie van 1974/1978 een voorbeeld van kunstzinnig en ambachtelijk vakmanschap. Bij het grote onderhoud dat in 2012 is uitgevoerd werd dat nog eens bevestigd. Het instrument is na 1978 - zoals op de foto hierboven te zien is - een lust voor oor en oog.

Bij het herstel van de onderkas is voor de bazuinengelen een nieuwe passende plaats gevonden: aan weerszijden naast de onderkas, als het ware 'dichter bij de mensen'. De naar oude aanwijzingen nieuw gemaakte pijpen voegen zich met hun klank goed in het oude geheel. Wel roept het gebruik van het 'volle

werk' gemakkelijk een gevoel van teveel op. De klankrijkdom komt het best tot uiting als er met beleid wordt geregistreerd.

Er kan nog wel een kritische noot bij de restauratie worden geplaatst. Het orgel is teruggebracht naar een oude toonhoogte en klinkt nu een halve toon hoger dan normaal. Voor de restauratie klonk het een hele toon lager, een halve toon beneden normaal. Het is daardoor niet gemakkelijker geworden om samen te spelen met andere, vooral eigentijdse instrumenten. Bovendien – waar de organisten gebruik maken van uitgeschreven zettingen voor de begeleiding van de gemeentezang – wordt daarmee toch afgeweken van de voor de gemeentezang geadviseerde, meest geschikte toonhoogte. Voor vrijwel alle gebruik dat nu van het orgel wordt gemaakt, was terugkeer naar de nieuwe huidige toonhoogte niet nodig geweest, ja zelfs minder gewenst te noemen. Maar dat is dan toch het enige bezwaar.

Theo de Kool

Onbekende man (rectificatie)

In het tijdschrift De Marke van februari 2009 is een kort verhaaltje afgedrukt over de zoektocht naar de identiteit van een onbekende man.

Op het glazen monument tegenover de Woeste Hoeve aan de Arnhemse weg staan 116 namen van gevangenen, die op 8 maart 1945 bij de Woeste Hoeve door Duitse militairen zijn doodgeschoten als represaille van de mislukte aanslag op Rauter, een hoge SS-officier.

Eén naam is nog steeds onbekend. In dat verhaal van februari 2009 staat een foto afgedrukt van de tegel waaronder de onbekende man op de erebegraafplaats te Loenen zou rusten, namelijk graf nummer 1253. Dat blijkt niet juist te zijn.

Het moet volgens een medewerker van de gravendienst (dhr. Jonker) graf nummer 1255 zijn.

In graf 1253 bleek te rusten de Poolse vliegenier Czeslaw Oberdak. Richard Schuurman, journalist, heeft over de zoektocht naar de identiteit van de Poolse vliegenier Oberdak een boek geschreven van 357 bladzijden. Daaruit blijkt onder meer, dat na D.N.A.-onderzoek bij de zus van Oberdak en na D.N.A.-onderzoek van de stoffelijke resten uit graf 1253 onomstotelijk is komen vast te staan, dat graf 1253 de stoffelijke resten bevatte van de Pool Oberdak. Hij is inmiddels overgebracht naar de begraafplaats van Krakau in Polen.

Nu rest de vraag, wie is de onbekende man in graf 1255? Het signalement van de onbekende man is bij het begraven en herbegraven door de politie Apeldoorn opgetekend. Hij was afkomstig van de gevangenis Oexerhof bij Deventer. Een medegevangene verklaarde, dat de onbekende man zich met niemand bemoeide. Niemand wist wie hij was. Bij de nadering van de geallieerde troepen in maart 1945 zouden Duitse militairen de administratie van gevangenen hebben verbrand.

Belangrijk is, dat iemand zich meldt, dat een familielid in de oorlog is verdwenen. Door middel van DNA-onderzoek kan dan misschien worden uitgezocht wie de onbekende man is.

De vraag wie een graf zoekt van een familielid, dat in de oorlog is verdwenen, is op twitter en facebook via internet gesteld.

De gravendienst heeft veel werk verzet voor de identificatie van de Poolse vliegenier Oberdak. Het laatste onbekende slachtoffer heeft eveneens de grootste aandacht van deze dienst. De tijd schrijdt voort en het is te hopen, dat ook de identiteit van de onbekende man ooit eens bekend zal zijn.

Bronnen:

H. Berends: 'Woeste Hoeve';
Richard Schuurman: 'Spoor naar Woeste Hoeve, de zoektocht naar de geëxecuteerde piloot Czeslaw Oberdak', ISBN 978-90-8704-250-9, uitgever Verloren, Torenlaan 25, 1211 JA Hilversum.

Wietse Venema

Bewoners van het 'Huis te Eerbeek'

Markelid Joop Groenendijk (foto rechts) uit Eerbeek heeft ettelijke jaren gespendeerd aan onderzoek naar de bewoners en hun achtergronden van het 'Huis te Eerbeek'. In dit artikel proberen we de resultaten van deze jarenlange en intensieve zoektocht in een overzicht te vangen, dat hier en daar is aangevuld met aantekeningen van Willem Reusink.

oudste geschiedenis

Vermoedelijk gebouwd als kasteel met drie vleugels en omgeven door een slotgracht stamt het waarschijnlijk uit de vroege Middeleeuwen. Er is echter geen bouwjaar bekend, noch een vroege vermelding. De eerste vermeldingen stammen uit de zestiende eeuw als de bannerheren van Bronckhorst en Borculo het 'Huis te Eerbeek' als jachtslot in gebruik hebben.

In 1553 sterft de 48-jarige Joost van Bronckhorst en Borculo kinderloos en het 'Huis te Eerbeek' vererft na een aantal politieke strubbelingen (bekend onder de naam 'de kwestie Borculo') op de familie Van Limburg Stirum, graven van Limburg en Bronckhorst.

Het 'Huis te Eerbeek' speelt geen grote rol in de geschiedenis, maar wordt wel genoemd in 1665 als er tijdens de Tweede Engelse oorlog (maart 1665 – juli 1667) een krijgsraad wordt gehouden als voorbereiding op de Slag bij Lowestoft. Hierbij is ook graaf Johann Maurits van Nassau aanwezig, samen met een aantal raadsheren van de dan 15-jarige stadhouder Willem III, die waarschijnlijk op dat moment voor de jacht op de 'Hof te Dieren' verblijft.

periode familie Van Lamsweerde

Het huis komt vervolgens in het bezit van respectievelijk de families De Buyninck, Van Lamsweerde en Van Wijnbergen. Van 1717 tot 1780 wordt het 'Huis te Eerbeek' bewoond door het geslacht Van Lamsweerde, wanneer de geslachten De Buyninck en Van Lamsweerde door huwelijk aan elkaar verbonden worden, want op 6 april 1717 trouwt Joseph Marius baron van Lamsweerde met Freule Cecille Barbera de Buinink. Het is zijn eerste huwelijk, dat door overlijden van de echtgenote slechts kort duurt en er worden geen kinderen uit geboren.

Op 12 augustus 1720 trouwt hij voor de tweede keer. Nu met de uit Geldern (Dld) afkomstige Freule Petronella Megtelt baronesse van Huyssen. Zij krijgen samen vijf kinderen:

1. Willem Gerhard Victor, * 1922 – † 22 april 1765 te Eerbeek; In 1757 wordt Willem Gerard baron van Lamsweerde eigenaar van het Kerstensmolentje, waarna Maria Henriëtta Anna eigenaresse wordt (zie ook hierboven).
Majoor Willem Gerard Victor baron van Lamsweerde is gehuwd met Maria Lucia Josepha van der Heyden tot Baak en zij krijgen op 22 augustus 1758 een zoon, Gerrit Willem Joseph, die in Eerbeek geboren wordt en die katholiek gedoopt wordt. Deze Gerrit Willem Joseph hield zich voornamelijk met landbouw bezig en werd in 1795 burgemeester van Zutphen. Hij overleed op 2 december 1837 in Den Haag.
2. Henricus Ignatius, * 15 maart 1723;
3. Maria Henriëtta Anna, * 20 maart 1724; zij trouwt op 15 augustus 1751 met Jan Hendrik van Schlaum Drosaart; zij wordt in het midden van de 18^e eeuw (tussen 1757 en 1776) genoemd als eigenaresse van het Kerstensmolentje, dat zij in 1776 verkoopt aan Jacobus Berns, oudste broer van doctor Joannes Henricus Berns die later het 'Huis te Eerbeek' zal kopen (zie onder).
4. Henrica Theodora, * 13 juli 1725;
5. Joes Franciscus, * 21 juli 1726.

Op 12 februari 1732 trouwt Joseph Marius baron van Lamsweerde voor de derde keer. Freule Joanetta Christina baronesse van Spitaal tot de Pol is nu de gelukkige. Er worden geen kinderen meer geboren.

Joseph Marius baron van Lamsweerde (in andere akten ook wel: Joseph Maurits) wordt in 1717 eigenaar van het Kerstensmolentje, dat hij verpacht aan de papiermakers Hermannus Licht (1717-1733) en Hendrik Roelofsz Licht (1733-1757).

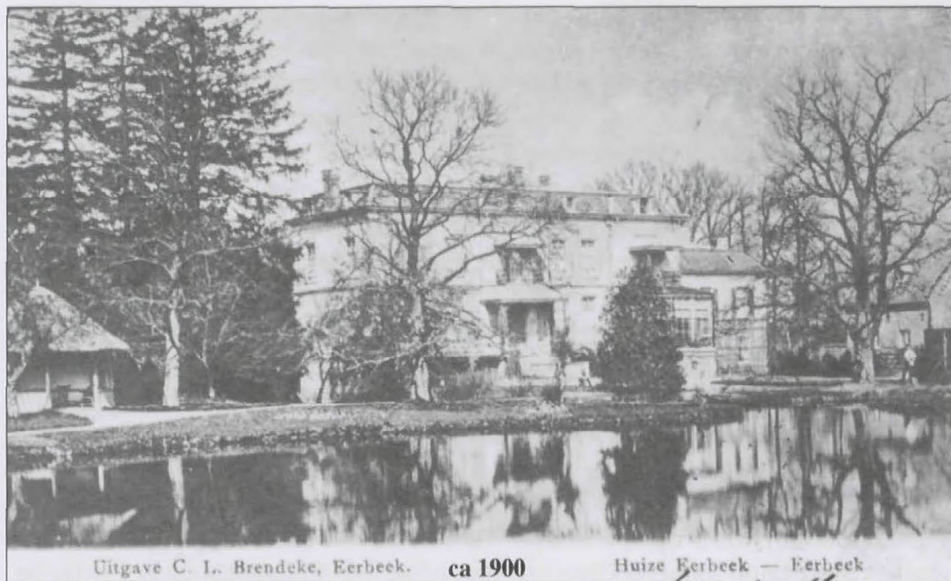
In 1780 gaat het 'Huis te Eerbeek' over op de familie Van Wijnbergen. Henricus Wilhelmus baron van Wijnbergen en zijn vrouw Theodora Olivia van Dormolen worden als bewoners genoemd. Zij blijven er wonen tot 1795.

Kerstens molentje ca 1900.

periode familie Berns

Op 16 juni 1794 koopt doctor Joannes Henricus Berns het 'Huis te Eerbeek'. Het huis heeft dan toch al een aardige geschiedenis achter de rug. Op dat moment is er nog één vleugel van het oude kasteel bewoonbaar. Tussen 1794 en 1822 laat dr Berns enkele verbouwingen en aanpassingen uitvoeren. Ruim honderd jaar zal de familie Berns op 'Huis te Eerbeek' wonen, dan wel het huis in bezit hebben.

Uitgave C. L. Brendeke, Eerbeek.

ca 1900

Huize Eerbeek — Eerbeek

Doctor Joannes Henricus Berns werd geboren op 14 juli 1749 te Doesburg als zoon van Hendrik Berns, koopman te Doesburg, en Antoinette Willemmina Spal, een echtpaar dat op het moment van hun huwelijk (27-10-1742) de RK godsdienst beleed en een gezin van acht kinderen stichtte.

Jacobus, * 4 augustus 1745, † 28 november 1801, trouwt op 31 december 1799 met Henrica Wilhelmina Jansens; zij krijgen op 29 november 1801 een dochter: Henrica Sophia Wilhelmina, die op het 'Huis te Eerbeek' wordt geboren, een dag na het overlijden van haar vader!!

Jacobus was evenals zijn ouders rooms-katholiek. Hij is van 1771 tot 1778 – na neomist te zijn geweest – pastoor van de Johannes-statie aan de Overstraat te Arnhem en invallend pastoor van de statie Loenen en Eerbeek, waar hij de ene week de mis opdroeg op Kasteel 'Ter Horst' en de andere week op het 'Huis te Eerbeek'.

Van 1778 tot 1793 is hij pastoor van het Achterhoekse Harreveld (gemeente Oost-Gelre). Op dat moment is het 'Huis Harreveld', waar hij de diensten leidt, in bezit van de familie Schimmelpenninck van der Oye. In 1789 komt het in handen van Gerrith van Dorth en zijn zuster Johanna Magdalena Catharina Judith van Dorth, beiden geboren op 'Huis 't Velde' te Warnsveld als kinderen van Jan Adolf Hendrik Sigismund van Dorth tot 't Velde en Jacoba Schimmelpenninck van der Oye.

Het was katholieken in die tijd niet toegestaan openlijk de godsdienst te belijden en daarom hield pastoor Berns zijn diensten op de voorplaats van het 'Huis Harreveld' en bewoonde hij de poortkamer. Het gebied binnen de gracht van het Huis was nogal eens een toevluchtsoord voor vluchtenden en vervolgde katholieken uit de omgeving.

In Harreveld is Berns een omstreden figuur, want hij beweerde tegenover zijn Harreveldse volgelingen dat het gereformeerde geloof even goed was als het katholieke en dat zijn knecht Gerrit evengoed het water met Pasen kon wijden als hijzelf. Daarnaast was pastoor Berns dagelijks druk doende de wijnvoorraad op het 'Huis Harreveld' op kwaliteit te testen. Bij opgravingen in de jaren '90 van de vorige eeuw werden er in de gracht naast de torenkamer grote hoeveelheden (lege) wijnflessen aangetroffen.

Verder wordt er gewag gemaakt van handtastelijkheden tegenover Harreveldse vrouwen en het uitslaan van obscure taal. Jacobus nam het dus zeker niet al te nauw met de leefregels van de RK kerk en het priesterschap. In 1793 keerde hij zich geheel van het katholieke geloof af en ging hij over tot de Gereformeerde godsdienst.

Samen met zijn broer Joannes Henricus Berns, geneesheer te Brummen, koopt hij voor fl 40.000,00 het 'Huis te Eerbeek'. Joannes Henricus wordt in 1801 na het overlijden van Jacobus voor de helft eigenaar van 'het Huis te Eerbeek'; de andere helft komt aan Jacobus' 'onmondige' dochter Hendrica Sophia Wilhelmina, gedoopt 21-04-1800 en katholiek herdoopt 29-11-1801.

In 1776 wordt hij eigenaar van het Kerstens molentje, dat in 1801 op zijn 'onmondige' dochter vererft en die tot 1833 als eigenaresse beschreven staat. Op 15-02-1795 wordt Jacobus genoemd als lid van de municipaliteit van Brummen en ook in 1795 wordt hij genoemd als representant op de Landdag in Zutphen (3/3, 19/3).

Op 25 mei 1801 wordt hij tot zandgraaf benoemd in het ampt Brummen en belast met toezicht op de zandverstuivingen in Hall en in Coldenhove (nabij de Bovenbeek en de Gravinnebeek). Deze benoeming is een logische, want

Jacobus Berns is op dat moment ook de bezitter van de papiermolen op de sprenge te Coldenhove; zijn broer Joannes Henricus bezit ook zandgronden in de Mark van Hall en Eerbeek.

De andere kinderen uit het huwelijk van Hendrik Berns en Antoinette Willemmina Spal:

2. Bernardus, * 21 januari 1744, † ? september 1797;
3. Joannes, * 24 december 1746, † 4 maart 1777;
4. Catharina, * 8 maart 1748;
5. Joannes Henricus; zie hieronder;
6. Catharina, * 24 juni 1751;
7. Hermanus, * 16 oktober 1752, † ? augustus 1755;
8. Hermanus, * 24 oktober 1756;

Bij het zien van deze data wordt duidelijk dat ook dit gezin te maken had met vroege kindersterfte, zoals dat in die tijd veelvuldig voorkwam. Vier kinderen zullen slechts enkele jaren oud worden.

Joannes Henricus Berns

In de lijst van studerenden aan de Universiteit van Duisburg wordt op 30 april 1771 de medisch student Joannes Henricus Berns ingeschreven met als woonplaats Doesburg ("pater habitat Drusiburgi in Gelria"). We hebben (nog) niet kunnen achterhalen wanneer hij uitgeschreven is, maar wel is bekend dat hij zich sinds 11 oktober 1774 arts mocht noemen. In 1793 werd hij samen met de arts (en oud studiegenoot!) Justinus Tengbergen stadsmedicus van Zutphen en in 1796 en 1797 zien we vermeldingen in de archieven van het Oude & Nieuwe Gasthuis te Zutphen, waarbij de laatste vermelding een foutieve dia-

In Zutphen woonde Joannes Henricus Berns op de hoek van de Lange Hofstraat en de Kuiperstraat. Het pand is nu onderdeel van het Zutphense stadhuis. (foto Joop Groenendijk).

gnose bij een psychiatrisch patiënte beschrijft! Zijn dienstverband eindigt in 1798 (zie hieronder).

Wel is bekend dat hij regelmatig in de problemen kwam door het ongeoorloofd verstrekken en toedienen van medicijnen en dat hij nogal kwistig was in het gebruik van arsenicum!

Daarnaast kwam hij in opspraak door de hoog oplopende rekeningen van visites aan het 'Huis 't Velde' in Warnsveld, waar hij de bewoner Jan van Dorth – vader van de roemruchte freule Judith van Dorth tot Harreveld – voor zijn ziekte behandelde. Berns gold als een goede bekende van de Van Dorths.

Toen de Oranjegezinde freule op wonderbaarlijke wijze uit het gevang wist te ontsnappen, werd in dit verband de naam van Dr. Berns als betrokkene genoemd. Berns en één van de keukenmeiden op 'Huis 't Velde' hadden namelijk de freule voorzien van een valse sleutel en de keukenmeid sloeg bij het allereerste verhoor al door!

Berns verdween voor drie maanden in het cachot en pogingen van zijn (eerste) vrouw om hem op borgtocht vrij te krijgen, liepen op niets uit. Op 25 augustus 1798 werd Berns veroordeeld tot het betalen van een boete van 500 zilveren ducaten. Hij kwam onmiddellijk in vrijheid en was op dat moment zijn baan als stadsmedicus van Zutphen kwijt.

In 1811 is hij (dorps)chirurgijn te Brummen en woont hij in de woning aan het Marktpllein te Brummen/ hoek Arnhemsestraat, waar begin twintigste eeuw drukkerij Somer was gevestigd en waar later Edah, Novalux en thans Blokker zich vestigden. In dat jaar laat hij de maire (burgemeester) van Brummen de scholen te Tonden en te Oeken sluiten vanwege het voorkomen van besmettelijke ziekten (rode loop). Berns meldt aan de maire en de préfet van Gelderland dat er zich in Voorstonden, Tonden en Oeken niet minder dan 20 lijders aan deze besmettelijke ziekte bevinden.

Joannes Henricus Berns trouwde twee maal. De eerste keer op 25 februari 1798 met Henrica Sophia Wilhelmina Donkers en uit dit huwelijk zijn geen kinderen bekend.

In 1809 trouwt hij voor de tweede keer, nu met Geertruida Josina Heinsius (* 14 augustus 1783 te Rotterdam en † te Eerbeek op 16 juli 1876 op de hoge leeftijd van 92 jaren).

Uit dit tweede huwelijk worden vier kinderen geboren, te weten:

1. Anthonius Cornelis (* 6 mei 1810 te Brummen - † 6 februari 1837 te Zutphen), die doctor in de medische wetenschappen was. Hij trouwde met de bijna zes jaar oudere Wilhelmina Trompert (* 28 juli 1804) en bijna zeven weken na zijn dood werd hun zoon Anthonius Wilhelm Cornelis geboren (24 maart 1837 - 22 oktober 1911). Over Anthonius Wilhelm Cornelis verderop meer.
2. Jacobus Henricus Marinus (* 10 juni 1812 - † 25 juni 1812);
3. Henricus Marinus (* 10 juni 1813 - † 2 juni 1895), die trouwt met Maria Elisabeth Koch (* 1 september 1813 te Amsterdam - † 5 september 1883 te Arnhem). Ook over Henricus Marinus verderop meer;
4. Maria Cornelia (* 17 maart 1817 te Eerbeek - † 3 maart 1895 te Haarlem. Zij trouwt op 18 augustus 1837 in Brummen met Vincent Ferdinand Jacob Boonacker (* 10 juni 1813 te Leiden), van beroep predikant.

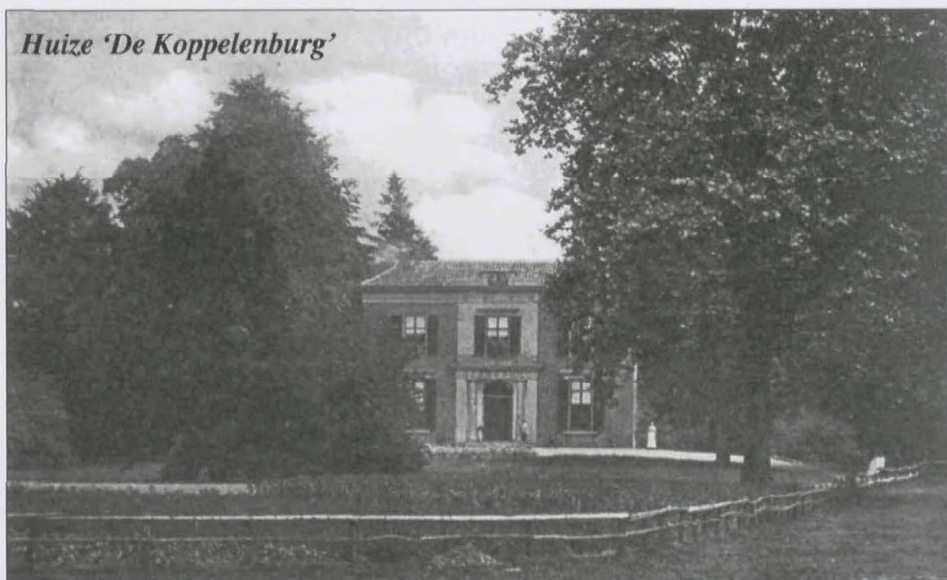
Joannes Henricus Berns is 81 jaar oud als hij op 21 oktober 1830 sterft. Hij is dus relatief gezien zeer oud geworden in vergelijking met de zeer korte levensduur van zijn twee zussen en twee broers en het feit dat zijn broer Joannes slechts 31 jaar mocht worden en zijn oudste broer Jacobus maar 56.

Samen met zijn vrouw Geertruida Josina Heinsius ligt Joannes Henricus Berns in het familiegraf begraven op de begraafplaats bij de oude Hervormde kerk te Hall (tegen de kerkmuur).

Op de Kadastrale Atlas van Brummen en Hall van 1832 staat alle gebied rondom het 'Huis te Eerbeek' nog genoteerd op naam van Joannes Henricus. Ook de diverse bezittingen in de Eerbeekse en Hallse hooilanden, de diverse bossen, de oliemolen, heidegebieden en zandverstuivingen staan nog op zijn naam, hoewel hij al in 1830 is overleden. Maar ook staat er al veel grondgebied op naam van Henricus Marinus.

Geertruida Josina Berns-Heinsius, de weduwe van Joannes Henricus Berns, laat in Brummen tussen 1839 en 1841 het buitenhuis 'Den Grooten Kloppenburg' – nu bekend onder de naam 'Koppelenburg' en gelegen aan de Arnhemsestraat – voor zichzelf bouwen en betreft het huis in 1841, hetzelfde jaar dat dominee Henricus Marinus Berns eigenaar wordt van het 'Huis te Eerbeek'. Mevrouw Berns-Heinsius blijft tot 1850 op 'Den Grooten Kloppenburg' wonen en neemt daarna haar intrek op het 'Huis te Eerbeek'.

Henricus Marinus Berns

Henricus Marinus – hierboven al eerder genoemd – zal het beroep van dominee kiezen. Eerst wordt hij beroepen te Renswoude en vandaaruit komt hij na negen jaar in 1847 terug in zijn geboortestreek en aanvaardt het ambt van predikant van de Nederlands Hervormde Gemeente van Spankeren, waar hij 28 jaar zal blijven. Na zijn emeritaat gaat hij op het 'Huis te Eerbeek' wonen.

Zijn Spankerense tuinman – Klaas Sol – verhuist mee en woont op de hoek van (nu de Kanaalweg en de Prof. Weberlaan), waar hij kosthuis houdt voor enige hulponderwijzers. Hiermee samenhangend een bericht uit de Apeldoornse Courant van 14 augustus 1880:

"Eerbeek – Dinsdagavond heeft hier een treurig drama plaats gehad. De hulponderwijzer alhier heeft eerst zijn beminde, met wie hij tegen den wil van haar ouders verkeerde, met een revolver zoo erg verwond, dat men voor haar leven beducht is, en daarna zichzelf doorschoten, en is daarna in het kanaal gesprongen, waaruit hij echter nog levendig opgehaald, doch daarna overleden is. Daags te voren kocht hij den revolver in Zutphen."

In 1841 is Henricus Marinus – toen nog predikant in Renswoude – eigenaar geworden van het 'Huis te Eerbeek' en heeft hij het een aantal jaren verhuurd aan de familie Doom (tot 1849) en een gedeelte (nieuwe bijgebouwen) daarna van 1850 tot 1858 aan de familie Broekhuizen.

Renswoude honderd jaar geleden, met op de achtergrond de kerk waar dominee Henricus Marinus Berns zijn diensten opdroeg.

Henricus Marinus was niet alleen een vooruitstrevend en geliefd predikant, maar ook een man met grote belangstelling voor land- en tuinbouw. Hij was jarenlang voorzitter van de afdeling Arnhem van de Geldersche Maatschappij van Landbouw. Ook organiseerde hij landbouw cursussen.

Rond 1850 introduceerde hij als dominee van Spankeren de eerste niet-commerciële kerstboom. Tot dan toe waren versierde en verlichte kerstbomen publiekstrekkers en reclame voor bedrijven en winkels.

Na de kinderdienst op Tweede Kerstdag 1850 nam ds Berns 170 kinderen mee naar het schoolgebouw en liet hen uit verlichte kerstbomen een pakje halen. In zo'n pakje zat een boekje en wat versnaperingen en voor de arme kinderen ook nog een kledingstuk. Met groot enthousiasme werden deze cadeaux in ontvangst genomen en er werd uitbundig gezongen.

Henricus Marinus en Maria Elisabeth zullen tien kinderen krijgen:

1. Egbert Johan Josua, * 17 juni 1839 te Renswoude, † 27 februari 1871 te Davos (Zwitserland). Hij is ongehuwd gebleven en woonde vanwege studie rond 1865 te Leiden en in 1869 te Amsterdam. Tussendoor verbleef hij regelmatig in Spankeren.
2. Josina, * 10 juni 1840 te Renswoude, † 26 juni 1900 te Twello. Zij is ongehuwd gebleven en heeft altijd bij haar ouders gewoond. Zij was na het overlijden van haar vader de laatste van de Berns die op het 'Huis te Eerbeek' woonde. In oktober 1895 vertrok zij naar Voorst en werd Prof. Dr. Max Weber eigenaar/bewoner van het huis;
3. Willem Eliza, * 21 mei 1842 te Renswoude, † 11 oktober 1869 te Davos (Zwitserland), waarbij het vermoeden bestaat dat hij – evenals zijn broer Egbert – aan tuberculose leed. Ook hij is ongehuwd gebleven;
4. Robert Daniël, * 30 juni 1843 te Renswoude, † 21 juni 1863;
5. Susanne Maria, * 6 augustus 1844 te Renswoude, trouwt op 4 maart 1881 te Brummen met Willem Frederik Büchner, * 1843 te Katwijk, arts van beroep. Willem Frederik Büchner was al eerder gehuwd (27 april 1871) met Catharina van der Sleyden (* 1845 – † 1881). Zij krijgen twee kinderen: Maria, * 17 september 1873 en Herman, * 25 mei 1875.
6. Johannes Henricus, * 18 januari 1847 te Renswoude, † 15 september 1884, over wie hierna meer;
7. Anthonius Cornelis Wilhelm, * 8 november 1848 te Eerbeek, † 18 juni 1876 te Eerbeek, trouwt op 7 mei 1874 te Arnhem met Anna Henriëtte Bernadina Rosenkötter, * 22 december 1840 te Herben (Pruissen), † 27 juni 1907 en uit dit huwelijk zijn geen kinderen geboren;
8. Woltera Elisabeth, * 12 juni 1850 te Rheden, † 10 december 1931 te Apeldoorn, trouwt met Gustav August Rosenkötter, * 11 februari 1838, † 1 april 1904;

9. Maria Cornelia Fernandine, * 29 februari 1852, † 11 juni 1874;
10. Johannes Leonard, * 3 november 1853 te Rheden, † 15 mei 1923 te Amsterdam, trouwt op 1 juli 1886 te Arnhem met Sara Francina Boonacker, * 27 november 1852 te Enkhuizen, † 15 mei 1939 te Amsterdam. Zij krijgen twee kinderen, t.w.: Maria Cornelia (* 1887) en Maria Elisabeth (* 10 september 1888, † 1 maart 1949). Johannes Leonard studeerde rechten en was hoofd van het Rijksarchief in Friesland (1886-1921).

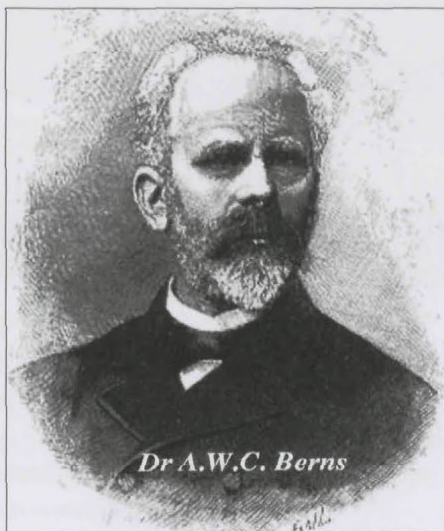
Johannes Henricus Berns (*1847, zie boven) wordt papierfabrikant en trouwt met Johanna Catharina de Génestet (*16 november 1834 te Delft, dochter van de uit de vaderlandse literatuur bekende predikant/dichter Peter Augustus de Génestet). Zij hebben tijdens hun huwelijk grotendeels in Eerbeek gewoond op de villa/boerderij 'Huize Bergzicht' en zij krijgen twee zonen: Peter, * 30 maart 1880 en Robert, * 13 mei 1881 te Gies (Oostenrijk). Johannes Henricus overlijdt op 15 september 1884 te Wiesbaden (Dld).

Na het overlijden van hun echtgenoot en vader verhuist moeder in 1885 met de beide zoons naar Hilversum. Peter gaat in 1899 medicijnen studeren in Amsterdam en studeert in 1911 af. Robert trouwt op 29 april 1909 met Christina Koth (* 14 mei 1885 te Keulen). Robert sterft op 7 februari 1950 te Hilversum en Christina op 12 februari 1964, eveneens te Hilversum.

In 1872/1873 wordt het 'Huis te Eerbeek' ingrijpend verbouwd en krijgt het in grote lijnen zijn huidige neo-classicistische aanblik.

Anthonius Wilhelm Cornelis Berns

Anthonius Wilhelm Cornelis Berns (Brummen, 24 maart 1837) studeerde vanaf 1854 theologie en was enkele jaren als predikant in Zeeuws-Vlaanderen werkzaam, maar keerde terug naar de universiteit van Utrecht, waar hij in december 1869 cum laude promoveerde tot doctor in de medicijnen op het proefschrift *Over de invloed van verschillende gassoorten op de ademhaling*. Hij trouwde op 7 augustus 1862 met Wolthera Bertha Johanna van Rees (* 2 november 1841 – † 2 augustus 1926).

Uit dit huwelijk werden geen kinderen geboren. Ook Berns' echtgenote studeerde medicijnen en was arts.

In 1870, toen de Frans-Duitse oorlog uitbrak, vertrokken zij samen naar Düsseldorf waar zij een barak inrichtten voor het verzorgen van gewonden. Dat deden ze geheel voor eigen rekening!

Berns specialiseerde zich verder in de gynaecologie en de chirurgie en was twee jaar lang assistent te Freiburg. Hier werd hij in staat gesteld om ruime ervaring op te doen met het behandelen van chirurgische zieken en hij kende in Duitsland een zeer voorspoedige carrière

Toch keerde Anthonius Wilhelm Cornelis Berns in 1876 terug naar Nederland en vestigde zich als chirurg en gynaecoloog te Amsterdam. Hij richtte een polikliniek op in het Zeemanshuis en behandelde daar tal van minvermoggende patiënten. Dr. Bos stelde Berns voor om een burgerziekenhuis op te richten, hetgeen in 1879 geschiedde.

Daarnaast was Anthonius Wilhelm Cornelis Berns van 19 juli 1881 tot 24 maart 1886 lid van de Amsterdamse Gemeenteraad, waar hij vooral de belangen der Amsterdamse ziekenhuizen behartigde en voorstellen deed – o.a. voor fondswerving en planning – om tot een academisch ziekenhuis te komen, hetgeen uiteindelijk in 1889 ook lukte.

Een jaar na de opening van het nieuwe ziekenhuis vertrok hij weer naar Freiburg om zich daar toe te leggen op tuinieren en landbouw en in 1908 keerde hij naar Nederland terug en ging in Utrecht wonen, alwaar hij op 22 oktober 1911 aan een ongeneeslijke ziekte overleed.

A.C.W. Berns was een wilskrachtig en toegewijd man, die echter te grote verwachtingen had van het gezag dat er van zijn deskundigheid uit zou moeten gaan. Hij kon zich slecht voorstellen dat men zijn standpunten niet zou delen, en zo dat toch het geval bleek, voelde hij zich persoonlijk gekwetst en verdacht hij zijn tegenstrevers niet zelden van kwaadwilligheid. Deze karaktereigenschap maakte hem feitelijk ongeschikt voor de politiek. Het was althans een belangrijke hinderpaal voor het verwerven van de politieke steun, noodzakelijk voor het bereiken van zijn doeleinden in de gasthuiskwestie.

periode echtpaar Weber

Professor Weber, hoogleraar in de biologie, koopt in 1895 het 'Huis te Eerbeek'. Een gedeelte van het koetshuis wordt ingericht als laboratorium en de serre wordt aangebouwd als kas voor tropische planten. De destijds in de tui-

nen geplante uitheemse bomen en planten herinneren nog aan de tijd van professor Weber. De tuinen met deze exotische bomen zijn toegankelijk voor het publiek.

Max Wilhelm Carl Weber werd geboren in Bonn op 5 december 1852 en was zoöloog. In 1887 werd hij genaturaliseerd tot Nederlander en een jaar later maakte hij zijn eerste reis naar Nederlands-Indië.

Hij was de zoon van de Duitse kunsthandelaar Hermann Weber en de van origine Nederlandse Wilhelmina van der Kolk. Zijn opleiding en het begin van zijn wetenschappelijke loopbaan doorliep hij in Duitsland. In 1879 kwam hij op uitnodiging van professor Max Fürbringer naar Amsterdam, waar hij als ontleedkundige in de zoölogie aan de universiteit van Amsterdam werd aangesteld. In 1880 werd hij verbonden aan de Universiteit van Utrecht (lectoraat zoölogie). In 1883 kreeg hij een professoraat in Amsterdam. In datzelfde jaar trouwde hij met Anne Antoinette van Bosse (geboren op 27 maart 1852), een plantkundige en algologe, die jong weduwe was geworden.

In 1899-1900 leidde Prof. Dr. Weber de befaamde Siboga-expeditie, genoemd naar de kanonneerboot Hr. Ms. Siboga, waarmee tijdens de expeditie oceanografisch werk werd gedaan. En met succes: Weber ontdekte 131 tot dan toe onbekende vissoorten.

Siboga-expeditie. (Verzameling Prof. Dr. Max Weber.)

Indische Tentoonstelling. Stedel. Mus.

Weber en zijn vrouw hebben veel invloed gehad in Eerbeek. Het 'Huis te Eerbeek' trok met zijn laboratorium en collectie aan exotische dieren en planten vele biologen en botanici naar het dorp. Op Weber's initiatief werd de Boerneleenbank opgericht. De imkersvereniging die de jaarlijkse bijenmarkt organiseerde en nog steeds organiseert is er gekomen door Prof. Dr. Weber. Ook stichtte hij het gemeenschapsgebouw 'Eerbeeks Belang'. Nog altijd verwijzen het Weberbos en de Professor Weberlaan naar deze wereldberoemde bewoner van het 'Huis te Eerbeek'.

Professor Weber sterft op 7 februari 1937 kinderloos en laat het gehele landgoed na aan de stichting 'Het Geldersch Landschap'. Deze stichting verhuurt

park en gebouwen in 1947 aan de Vereniging tot Stichting van Volkshogescholen.

Dr. Anne Antoinette Weber-van Bosse overleed in Eerbeek op 29 oktober 1942. Van Bosse werd geboren in een welgesteld gezin. Haar ouders waren Jacob Theodoor van Bosse en Jacqueline Jeanne Reynvaan. Van Bosse studeerde aan de Universiteit van Amsterdam. Op 5 oktober 1871 trouwde ze met de kunstschilder Wilhem Ferdinand Willink van Collen (1847-1878). Na zijn overlijden trouwde ze met Max Wilhelm Carl Weber. Ze was in 1910 de eerste vrouw in Nederland die een ere-doctoraat kreeg (universiteit van Utrecht).

Het graf van Max en Anna Weber op de algemene begraafplaats in Eerbeek werd in 2007 gerestaureerd.

In 1988 wordt Huis Te Eerbeek BV opgericht en neemt de volkshogeschool over. Deze BV vestigt hier een opleidingsinstituut voor NIMA A, B en C en NGPR diploma's. Ook wordt het gebouw ingericht als hotel en conferentiecentrum

Bronnen:

J. de Graaf: 'Brummen in den tijd van overgang', Zutphen, 1947;
A. Th. G. Elzebroek: 'Spankeren, nooit van gehoord', Spankeren, 1997;
P. Broekhuizen in: Oudheidkundig mededelingenblad 'De Marke', 13^e jaargang, december 1989;
J. van der Kluit: 'Niet om eniger Gaven of Gonsten wille', 1996;
Hermine Manschot-Tijdink: 'Een allerneeteligst character', Aalten, 1999;
Anna Weber-Van Bosse: 'Een jaar aan boord H.M. Siboga', Leiden, 1903.
2e druk, inleiding Jaap de Visser, A'dam/Antwerpen, Atlas, 2000.
Internetsites, waaronder Wikipedia en genealogische sites;
Archiefbezoek te Zutphen en Arnhem.

Joop Groenendijk/Willem Reusink

Klarenbeek... familie Krepel: de stichters

Zaterdag 16 juni 2012 werd het 35-jarig jubileum van de Oudheidkundige Vereniging De Marke gevierd in de voormalige zagerij van de Sigarenkisten fabrikant E. Krepel op landgoed Klarenbeek te Klarenbeek. Een prachtige gelegenheid eens terug te blikken in de geschiedenis van het familiebedrijf, dat in 1995 haar 125-jarig jubileum vierde (opgericht 6 september 1870). Vandaar dat nu specifiek hierop wordt ingegaan, ondanks dat de familie Krepel en hun toenmalige koperpletterij (eigendom 1808) een verdienstelijk voor-geschiedenis kent.

De schrijver van dit artikel, Bert Visser uit Klarenbeek, zal hier in een volgende uitgave van 'De Marke' op terugkomen.

1870: Van koperfabriek naar sigarenkistenzagerij

Voor 1870 betrof het, ter plaatse een bedrijf met een waterrad aangedreven koperpletterij met smelterij (zie rechts op tekening pagina 33), die duitenplaten en scheepsblad fabriceerde.

Door de komst van de stoommachine raakte waterkracht overbodig, scheepsblad was niet meer nodig door de komst van stalen schepen, het steeds onrendabeler werd om koper naar de kust te verplaatsen en omdat koper ondertussen ook in het westen werd verwerkt, schakelde de koperpletterij, onder lei-

De familie Krepel spelevarend aan het eind van de 19e eeuw

ding van Everhardus Theodorus Jacobus Wilhelmus Krepel (ondertussen de vierde generatie Krepel), op 6 september 1870 over tot de productie van sigarenkisten, populierenkisten en beukenvaten. De fabriek werd naar de overzijde van de beek Klarenbeek verplaatst en van de stenen, die hierbij vrij kwamen, werd het huidige kantoor gebouwd. Alleen de kleinste fabrieksschoorsteen uit 1880 staat er nog.

De voormalige zagerij.

Voor de aandrijving van de vele zaagmachines werd gebruik gemaakt van een stoommachine, die tot in de jaren vijftig dienst heeft gedaan.

Het kwam Everhardus goed uit, want het hout kon betrokken worden uit het legendarische oerbos, Het Woud, dat tussen november 1869 en juni 1871 werd gekapt. Zware boomstammen elzenhout dreven via de beek, vanuit Het Woud, naar de nieuwe houtfabriek van Krepel. In de buurt van de molenwijer werd een kleine vijver gegraven die bestond uit twee bassins, waarin het hout werd gewaterd om zo een langere levensduur te verkrijgen. Ook buitenlandse houtsoorten, waaronder elzenhout (uit Polen) en ceders werden door het bedrijf verwerkt.

Mede door de opkomst van de sigarenindustrie werd het bedrijf beter bekend als sigarenkistenfabriek. Om de omgeschakelde fabriek officieel te maken, werd pas op 31 augustus 1871 de aanvraag gedaan aan de raad van de Gemeente Voorst.

1882: Station Klarenbeek en losplaats bij fabriek

In 1876 kwam de spoorlijn Amerfoort-Zutphen gereed, die van grote betekenis werd voor het houttransport naar de fabriek. Het hout, bestemd voor Krepels onderneming, werd in Voorst op een zijlijntje geschoven. 's Nachts, als er geen treinen liepen, werden de wagons door de arbeiders naar het bedrijf geduwd.

Everhardus wilde graag een halte hebben om per spoor buitenlandse boomstammen te kunnen aanvoeren. Hij ijverde voor een halteplaats in Klarenbeek met een loswal bij de fabriek. De Hollandse IJzeren Spoorweg Maatschappij

zou zijn verzoek inwilligen wanneer zou blijken, tijdens een proefperiode, dat er voldoende van de trein gebruik gemaakt zou worden! De belangstelling bleek voldoende. Dat was ook niet verwonderlijk, omdat gedurende die proefperiode de Klarenbekers gratis met de trein mochten reizen op kosten van Krepel.

In 1882 kreeg Klarenbeek zijn spoorwegstation en Everhardus een losplaats op zijn gewenste fabriekslocatie.

De spoorrails met draaiplateau (tourniquet) op Krepels fabrieksterrein.

Smederij 1885, stoomwerktuigen 1895/7 en uitbreiding 1897

Everhardus liet rond 1885, in de nabijheid van de houtfabriek, de voormalige smederij aan de Kopermolenweg bouwen, welke werd beheerd door Dorus Stens en later door de gebroeders Jans en Toon Stens.

Om bij te blijven diende Everhardus in 1895 een aanvraag bij de gemeente Voorst in tot het plaatsen van een stoomwerktuig. De stoomketel was bestemd voor de verwarming van kantoor, werkplaats en het drogen van hout. In 1897 werd een tweede er bij geplaatst.

Dat het voortvarend ging met de firma blijkt uit de aanvraag van 1897, waarin om uitbreiding van de fabriek werd verzocht.

1904: Brand... fabriek moest worden vernieuwd

In de nacht van 5 op 6 maart 1904 werd het kantoor en droogkamer grotendeels verwoest door brand. Bij de brand werd de eigen stoomspuit ingezet eer de gemeentelijke brandspuit arriveerde. De schade was zo groot dat de fabriek bijna geheel moest worden vernieuwd. In de nieuwe fabriek werd nu ook vaatwerk (botervaatjes) vervaardigd.

1905: Theodoor Krepel nam bedrijf over

Everhardus overleed in 1905 en zijn zoon Theodoor Jan Richard Frans Krepel (geboren op 2 augustus 1878 op Huize Klarenbeek) nam het bedrijf over.

Hulppostkantoor 1908 en locomobiel 1909

In 1908 wist Theodoor te bewerkstelligen dat Klarenbeek een hulppostkantoor kreeg. Deze werd gevestigd aan de linkerzijde van de woning van de familie Stens, tegenover de R.K. kerk (gebouwd in 1848). Rechts van de winkel werd kort na 1908 een gelijkvormige aanbouw gebouwd waar overledenen opgebaard konden worden. Speciaal voor dit doel werden extra brede deuren aan de zijkant geplaatst.

Theodoor deed in 1909 een aanvraag voor een locomobiel, een verplaatsbare stoommachine, ter vervanging van een van de bestaande stoommachines en zuiggasmotor.

1912: Villa Klarenbeek

Theodoor huwde in 1912 Eleonora Josephina Maria Coomans en liet in datzelfde jaar aan de De Wiërd de riante 'Villa Klarenbeek' bouwen. Onlangs is de villa compleet gerenoveerd (zie foto hieronder, gemaakt door Bert Visser in mei 2012) en wordt thans bewoond door Bernhard Krepel, de 8^e generatie.

1919: Katholieke school

In 1919 liet Theodoor een katholieke school bouwen (eerste steen 15 oktober 1919), omdat hij vond dat zijn oudste dochter katholiek onderwijs moest krijgen en zodoende niet naar de openbare school hoefde. Op 1 januari 1920 werd de eerste les gegeven door hoofdonderwijzer J.J. van Hall.

Klarenbeek - RK school ca 1925

1920: 50-jarig jubileum

Op 6 september 1920 was er groot feest bij Krepel. De van koper op hout overgeschakelde industrie van 1870 bestond vijftig jaar. Laat in de avond werd er vuurwerk afgestoken in de grote koewei achter Huize Klarenbeek.

Groepsfoto van het voltallig personeel op 6 september 1920.

De houtopslag bij de Sigarenkisten fabriek. U ziet tevens het oude ketelhuis en op de voorgrond de spoorrails. In 1948 werd een nieuw ketelhuis rechts van het oude ketelhuis gebouwd.

1924-1946: Waarneming en beheer na overlijden Theodoor Krepel

Reeds op 46-jarige leeftijd overleed Theodoor Krepel in 1924 en liet zijn vrouw met vijf kinderen achter. Hij werd bijgezet in de familiegrafkelder op het R.K. kerkhof.

Vanaf 1924 tot 1927 werd de fabriek waargenomen door de bedrijfsleider de heer Wolf.

Vervolgens werd tot 1931 het bedrijf beheerd door de uit Amsterdam afkomstige afdelings-chef de heer Rootselaar.

Mevrouw Krepel Coomans werd gewaarschuwd door Dolf Jans (die baas was in de fabriek) en door medearbeiders, dat het niet goed ging met de firma.

Omdat Jan Richard Frans Krepel (geboren 2 januari 1919, in 1931 net 12 jaar) nog te jong was, fungeerde van 1931 tot 1946 de heer Karel Vincentius Johannes Maria Munninghoff, geboren op 3 september 1889 in Aalst (NB), als directeur van de fabriek. Onder zijn leiding ging het in die jaren goed met het bedrijf. Hij richtte onder andere de afdeling triplex op en werd de fabricage van meubelplaat ter hand genomen.

De boomstammen werden na 1930 niet meer gezaagd tot plankjes, maar met een schilmachine afgeschild tot een lange fineerplaat waaruit men vervolgens plankjes zaagde.

In het schaftlokaal aan de Kopermolenweg nabij de brug over de Klarenbeek (thans bewoond door twee families) heeft vanaf 1942 tot 1947 een mechanische klompenmakerij gedraaid. Deze klompen werden vervaardigd uit hout van populieren.

De heer Munninghoff heeft het bedrijf door de crisisjaren van de Tweede Wereldoorlog heen geleid en overleed op 10 oktober 1947.

1946: Jan Richard Frans Krepel nam bedrijf over

In 1946 nam Jan Richard Frans Krepel (geb. 2 januari 1919 te Klarenbeek) de leiding van de fabriek over.

1950: Start fabricage binnendeuren

In 1950 startte de firma met het maken van binnendeuren. Het bedrijf is onder leiding van J.R.F. Krepel uitgegroeid tot een van de grootste deuren producenten van Nederland.

1961: Deel sigarenkisten productie naar Buitenpost

In 1961 heeft J.R.F. Krepel een gedeelte van de sigarenkisten productie naar Buitenpost in Friesland ondergebracht, omdat er in Klarenbeek groot gebrek was aan personeel en er in Friesland nog voldoende arbeidskrachten te krijgen waren. J.R.F. Krepel, gehuwd met Dominica C.C.E.G. van den Bogaard leidde het bedrijf tot aan zijn pensionering in 1984.

1984: Jan Richard Krepel nam het bedrijf over

Sinds 1984 heeft Jan Richard Bernard Wolfgang Krepel (geboren 21 oktober 1945 te Klarenbeek), wonende aan de Vijverweg 2, de scepter van zijn vader overgenomen en heeft verder uitgebreid. Hij huwde op 15 september 1978 met de op 28 april 1956 geboren Hendrika Johanna Hertgers (Rikie). Zij kregen twee kinderen, zoon Bernhard Wolfgang Johan Richard Krepel (geb. 31 mei 1980 te Klarenbeek) en dochter Catharina Dominica Hendrika Jacoba Krepel (geb. 28 januari 1983 te Klarenbeek).

1995: 125-jarig bestaansfeest

Jan Richard Bernard Wolfgang Krepel organiseerde het 125-jarig bestaansfeest op zaterdag 9 september 1995 (de ware jubileumdatum was 6 september) en er werd een foto met het voltallig personeel gemaakt.

1996: uitbreiding

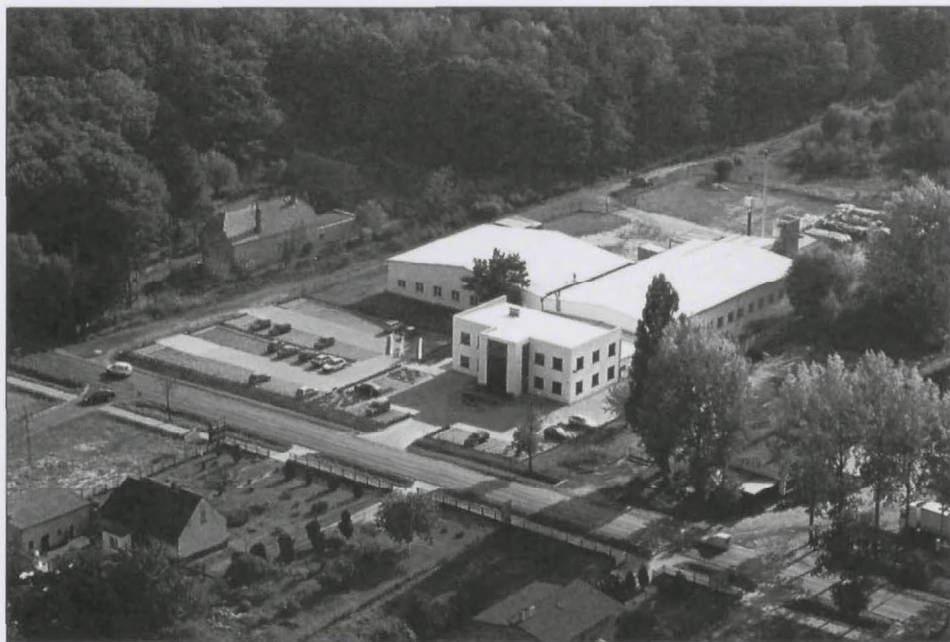
In 1996 volgde een uitbreiding met een nieuwe productiehal t.b.v. de deurenproductie.

1996: Krepel Polska sp.o.o.

Wegens goedkopere personeelskosten werd in 1996 in Krotoszyn te Polen de productie opgestart van houten verpakkingen (o.a. sigarenkistjes). In 1997 werd de fabriek in Buitenpost gesloten. De productie in Polen breidde zich snel uit en in 2000 bleek dat een nieuwe productiehal noodzakelijk was. In 2001 werd op het nieuwe industrieterrein in Krotoszyn een nieuwe fabriek gebouwd voor de inmiddels 100 werknemers (stand 2012). Krepel Polska is thans één van de grootste luxe verpakkingfabrikanten in Europa.

1996: Overname landgoed Krepel

In 1996 namen Jan Richard en Rikie (7e generatie) het bijbehorende landgoed Klarenbeek over van de familie. Zij besloten het landgoed los te maken van het bedrijf en het zelfstandig te laten voortbestaan. Op deze manier kan het doorgegeven worden aan de volgende generatie. Op het landgoed bevinden zich 9 rijksmonumenten, een deel daarvan is industrieel erfgoed.

Luchtfoto van de nieuwe fabriek van Krepel in Polen.

In samenwerking met de gemeente Voorst en de provincie hebben ze een masterplan gemaakt voor behoud van de monumentale gebouwen.

2006: Galerie 'Bij Krepel'

In 2006 heeft Rikie in de oude rijksmonumentale zagerij een galerie gevestigd. De Zagerij, de huidige galerie zal na de restauratie als multifunctionele ruimte gebruikt gaan worden. Daar achter zal een ommuurde theetuin gemaakt worden en in de oude slijperij zullen huwelijksplechtigheden plaats kunnen vinden.

In de galerie 'Bij Krepel' zal het 35-jarig bestaan van de oudheidkundige vereniging 'De Marke' worden gevierd.

2010: Bernhard Krepel commercieel directeur

In 2006 kwam de zoon van Jan Richard, Bernhard Krepel bij het bedrijf werken als commercieel manager. In 2010 is Bernhard benoemd tot commercieel directeur en zal spoedig het familiebedrijf gaan leiden. Jan Richard zal zich

*In de voormalige zagerij (rechts) is de galerie 'Bij Krepel' gevestigd.
De voormalige slijperij wordt o.a. trouwlocatie.
Foto: Bert Visser, mei 2012.*

dan terugtrekken uit het bedrijf en samen met Rikie zich bezig gaan houden met het uitwerken van het Masterplan. Dochter Catherine is arbeidsrechtadvocate in Amsterdam. Zij woont en werkt nu in Amsterdam maar zal in de toekomst het beheer van het Landgoed op zich nemen.

2012: Villa Klarenbeek gerenoveerd.

Bert Visser

De foto's bij dit artikel zijn uit de collectie van Richard Krepel, tenzij anders vermeld.

Een terugblik op 35 jaar 'De Marke'

In 1977 werd op initiatief van de heren prof. Jappe Alberts uit Voorst, H. Berends uit Loenen en J.W. Schut uit Apeldoorn een oriënterende vergadering belegd om te komen tot de oprichting van een regionale oudheidkundige vereniging. In de diverse dorpen werd gezocht naar personen die voldoende belangstelling voor de plaatselijke historie hadden om in het voorlopige bestuur plaats te nemen.

Die aangezochte bestuursleden waren: voor Beekbergen K. de Boer (directeur van de AMRO-bank) als penningmeester, B. Derksen (drogist te Eerbeek) als secretaris, mevrouw W. Derksen te Hall, J.M. van Oorspronk te Loenen en G. Buitenhuis te Klarenbeek. Korte tijd later werd H.Phielix benaderd om namens het dorp Brummen zitting te nemen.

In januari 1978 werd M.de Weerd, schoolhoofd te Eerbeek, op de jaarvergadering te Brummen tot onze eerste voorzitter gekozen. Helaas werd hij na een half jaar ernstig ziek, waarna hij is overleden. R. van Beem uit Eerbeek werd zijn opvolger. Al spoedig verlieten de Boer en van Oorspronk het bestuur en zij werden opgevolgd door resp. M. Zegers te Beekbergen als penningmeester en Wim Klomp uit Loenen.

In het bestuur hebben in de loop der jaren maar weinig mutaties plaatsgevonden. Voorzitter Rens van Beem werd in 1988 door Henk Phielix opgevolgd, nadat deze al twee jaar deze functie had waargenomen. Als penningmeester hebben nog zitting gehad W.Kersten en R.Boot, beiden directeur van de AMRO-bank te Beekbergen. De combinatie bankdirecteur-penningmeester leek een beetje een traditie tot Joop Zengerink uit Hall, onze huidige penningmeester, het werk overnam. Rein de Vries is na Ben Derksen de tweede secretaris, Clara Uenk-Dirksen was de derde en Jan Regelink, onze huidige secretaris, maakt het kwartet vol.

Berthus Maassen volgde Henk Phielix op. Een enthousiaste voorzitter, zeer betrokken niet alleen binnen de vereniging, maar ook op de mens zelve. In zijn korte periode, welke hij helaas om gezondheidsredenen moest afbreken, zijn enkele werkgroepen ontstaan, waaronder de 'spoorwegwerkgroep', die in 2007 het boek over de Koninklijke Nederlandsche Locaalspoorweg Maatschappij Willem III via de oudheidkundige vereniging uitgaf.

Eveneens mag niet worden vergeten dat in deze periode ook het 'beleidsplan' 'De Marke op weg naar 2000' werd vastgesteld, hetgeen mede een reden was om ook de statuten te herzien.

Doordat van gemeentewege graven werden geruimd, waaronder die van personen die voor de gemeenschap veel hadden betekend, kwam ook De Marke daartegen in actie. Hierbij denken we aan de raadsvergadering, waarin de heer Maassen, samen met het toenmalige bestuurslid Mevrouw Helfferich-van der Kleij, heeft ingesproken.

De voorzittershamer wordt thans door Henk van Harreveld gehanteerd.

Lezingen

Wat de lezingen betreft, is er in de voorbije jaren een grote variatie geweest. Een kleine greep uit 35 jaar Marke-lezingen:

Papiermakersfamilies op de Veluwe; de opgravingen in de Hallse kerk(1982); Joods leven op de Veluwe; gemeentearchieven (in 1987 door de heren Klomp en de Ruiter); het vliegveld Deelen, vooral in de Tweede Wereldoorlog; het Gelders Landschap; familiewapens; de Leuvenheimse Schans (door Stan Dekker); beken, watermolens en wasserijen op de Veluwe; muziektenten in Gelderland; oude Gelderse kerken; steenfabrieken; opgravingen in Zutphen (door stadsarcheoloog M. Groothedde); Prins Hendrik; de tuinen van Het Loo (beide door onze oud-voorzitter G. Maassen); Huis Voorstonden (door architect Hoogenberk, in het huis zelf); de oorlog 1940-1945 in Brummen/Eerbeek (door Piet Willemsens); stationsarchitectuur; tussen kunst en kitsch (door antiquair Ott uit Zutphen); waterschappen (door de heer van Soest uit Wapenveld); restaureren van schilderijen en prenten; 'in de klompen van mijn opa', (door Berthus Maassen); traditionele boerderijen in Nederland; veldnamen en boerderijnamen op de Veluwe; Hessenwegen; Moffen, Mieren, Tödden en Hannekemaaiers; geschiedenis van de Veluwse dorpen (door Huub Ummels); het Apeldoorns-Dierens kanaal; de spoorlijn Willem III; de inval van graaf Hendrik van den Berg in de Veluwe (door Stan Dekker); zuivelfabrieken in de regio: ze kwamen en gingen (door Jos Lankveld); het Achterhoeks Museum 1940-1945 (door Jean Kreunen); de Hof te Dieren, etc. Het zijn er in 35 jaar echt te veel geweest om op te noemen. Feit is echter wel dat ze - op een enkele uitzondering na - allemaal erg goed bezocht werden.

Excursies

De jaarlijkse dagexcursies voerden ons door het hele land. Van Twente (kasteel Singraven en Ootmarsum) in het oosten tot Leiden (Rijksmuseum voor Oudheden) in het westen; van Frieslands Aldfaerserfroude in het noorden tot Arcen (kasteeltuinen) en het witte stadje Thorn in het zuiden.

Verder o.a. bezoek aan de Nederlands Hervormde Kerk in Brummen en Laag

-Helbergen; het tegelmuseum in Otterlo; de stad 's-Hertogenbosch met de Sint-Janskathedraal; het scheepsarcheologisch museum Ketelhaven en de 'Batavia'; het Catharijne Convent, het Historisch Kostuum Museum en het museum Van Speeldoos tot Pierement, alle drie in Utrecht; bezoek aan door het Wijnhuisfonds gerestaureerde gebouwen (ook inwendig) en aan de Librije in Zutphen; Radio Kootwijk; kasteel Ammersoyen en het stadje Buren met het Weeshuis en het Boerenwagenmuseum; de Slangenborg bij Doetinchem (staat op de lijst van tophonderd landelijke monumenten); Wasserschloss Anholt en Xanten met Romeinse opgravingen en de Wasserburgen in Münsterland; kasteel Cannenburgh in Vaassen; kasteel Twickel in Delden; Museum Bronbeek; Kampen, Zalk, kasteel Het Nijenhuis te Heino en Museum Kip in De Hoven. Het waren ze lang niet allemaal, maar ook hier geldt weer: grote belangstelling.

Diverse activiteiten

In de afgelopen 35 jaar hebben bestuurs- en individuele leden een actieve rol gespeeld bij diverse projecten, zoals in de jaren '80 bij de samenstelling van een jubileumfotoboek voor de Rabobank Eerbeek-Brummen en het inrichten van een tentoonstelling van oude foto's in de Ruitersmolen te Beekbergen.

In 1988 werd ter gelegenheid van de Nationale Monumentendag, in samenwerking met de Monumentencommissie, een fietstocht georganiseerd langs Brummense en Eerbeekse monumenten, waarbij in café 'De Vrolijke Frans' dia's werden vertoond.

Een hele klus was het op papier en foto vastleggen van een voorlopige Brummense Gemeentelijke Monumentenlijst, waarop aanvankelijk ruim 300 panden stonden. De Monumentencommissie bracht die lijst terug tot een heel wat bescheidener aantal!

In 1989 werd de samenstelling en verkoop gepromoot van de Kadastrale Atlas voor Brummen en Hall uit 1832. 'De Marke' zorgde ervoor dat er ruim 100 bestellingen binnenkwamen, terwijl de gemeente Brummen een flinke subsidie verleende. En ook in dat jaar werd onze eigen bibliotheek grondig gereorganiseerd en werd een nieuwe catalogus samengesteld. De boekencollecties Wolters (m.n. boeken, foto's en knipsels over Beekbergen) en Schut (papiertechnische boeken) bij het gemeentearchief (nu: CODA) in Apeldoorn ondergebracht.

Over de financiën is ook nog iets te melden. In het begin bedroeg de jaarcontributie f 15,- welk bedrag in 1987 werd verhoogd tot f 20,-. Na een aantal jaren f 30,- werd de contributie bij de invoering van de euro in 2002 vastgesteld op €14,00. En voor dat bedrag bent u nog steeds een jaar lang lid!

Onbekend oud Brummen

In de vorige 'Marke' stond een foto van een gezelschap van vijf mannen. De foto was genomen op oudejaarsavond 1912 en ik vroeg u of iemand mij zou kunnen vertellen waar de foto gemaakt was en eventueel de namen kon noemen en de relatie tussen de vijf mannen. Ik heb er twee reacties op gekregen, die mij echter niet verder helpen. Beide keren werd er gesuggereerd dat dit het Brummens Strijkje moest zijn, maar dat is onmogelijk, want de leden van het Brummens Strijkje waren op die bewuste oudejaarsavond nog niet geboren!

Andere lezers van 'De Marke' vroegen mij of ik niet vaker een dergelijke foto zou kunnen afdrukken, want ondanks het feit dat ze niet wisten wie of wat er op de foto stond, vonden zij het bekijken van dergelijke onbekende foto's intrigerend. Vandaar dus nog maar eens een oud plaatje van Brummen, gemaakt door fotograaf Brouwer te Brummen, waar ik geen gegevens over heb en waar toch misschien iemand iets over kan vertellen. Ik hoor het graag van u.

De onderstaande foto dateert (denk ik) van zo rond 1920. Ik denk dat het imkers zijn en dat de foto misschien wel tijdens een Floralia-optocht is gemaakt. Maar evengoed is het heel wat anders!

De vraag blijft: Waar en wanneer werd deze opname gemaakt en wie staan erop ??

Canon van Brummen

Op de jaarlijkse ledenvergadering j.l. 25 april in zaal 'Concordia' werd door een aantal aanwezigen gevraagd welke vensters er in de Canon van Brummen zouden komen en hoe ver de werkgroep al gevorderd is.

Op dit moment zijn er een zestal vensters in concept klaar: de eerste drie vensters gaan over de vroegtijdige bewoning, het vierde gaat over de kerstening en de eerste vermelding van Brummen.

Er wordt niet in chronologische volgorde gewerkt, maar naast deze vier zijn er vensters klaar over de papierindustrie van Eerbeek en de schilder/graficus Jan Mankes, terwijl er gewerkt wordt aan een venster over de moord op de 13-jarige Marius Boogaardt, een venster over de Beckers'Sonsfabrieken, een venster over Willem de Mérode en een venster op landhuizen, kastelen en adel. Uit dit laatste venster hebt u een klein voorproefje gehad: in vorige 'Marke'-edities stonden beschrijvingen van 'het Leusveld' en 'de Koppelenburg'.

Op stapel staan vensters over de tweede wereldoorlog, over wind- en watermolens, over landbouw, over transport, over de marken, over ruilverkaveling, over onderwijs, over verenigingsleven, over waterlopen, over de burgemeesters van Brummen, over het St Jansgilde en over het bestuur door de eeuwen heen.

De werkgroep komt gemiddeld eens per vijf weken bijeen om te brainstormen en om gemaakt 'huiswerk' te bespreken. Contact is er verder per e-mail voor

wat betreft informatieverzameling en bron-nuutwisseling.

We hebben geen deadline gesteld, maar verwachten dat het geheel minstens nog een anderhalf jaar in beslag zal nemen.

Mocht u suggesties hebben omtrent onderwerpen voor vensters, geeft u ze dan door. Het liefst met vermelding van informatievindplaatsen/bronnen. Wij staan open voor wensen en aanbevelingen, maar ook voor eventueel illustratiemateriaal.

Contact kan via het email-adres van dit mededelingenblad. Hierin wordt u ook op de hoogte gehouden.

Willem Reusink

Museum Wacht

"Alle specialismen onder één dak"

Restauratie

van alle voorkomende materialen en objecten

Calamiteiten

calamiteitenservice en maken van calamiteitenplannen

Transport

van museale objecten (Nationaal en Internationaal)

Reiniging en desinfectie

van collecties of objecten

Opslag

geklimatiseerd en beveiligd

Advies

mbt. brandbeveiliging en veiligheid

www.museumwacht.nl

café-restaurant - "Concordia" - zalencentrum

Brummen - Engelenburgerlaan 1

☎ 0575 - 561362

Lian Brandsma
Uitvaartzorg

Voor een uitvaart met zorg

in Loenen, Eerbeek, Dieren e.o.

tel. 06 23 00 95 51

www.lianbrandsmauitvaartzorg.nl

